

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19–20 травня 2022 року)

Суми
Сумський державний університет
2022

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іванов С. Б. Філософсько-правова рефлексія Конституції Пилипа Орлика як феномену європейського права. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 2 (20). С. 23-33.
2. Конституція Пилипа Орлика. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>.
3. Бойко І. Й. Конституція України 1710 р. та її місце в багатовіковій історії національного державотворення. *Часопис Київського університету права*. 2020. №4. С. 16–25.
4. Кононенко В. «Договори та постанови» 1710 р. як модернізаційний проект: спроба міждисциплінарного дослідження тексту. *Міждисциплінарні гуманітарні студії*. 2014. №1. С. 48-65.
5. Фаріон І. Д. «Конституція Пилипа Орлика 1710 року» крізь призму її базових когнітивних термінів. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2011. № 709. С. 125–131.

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ЮНЕСКО: СПІВПРАЦЯ І ПРОТИСТОЯННЯ НА ТЛІ ПОЧАТКУ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ (1945-1954 РР.)

Король В. М.

*к.і.н., асистент кафедри історії
Сумського державного університету*

Улько Є. С.

*студентка III курсу ОП «Історія»
Сумського державного університету*

Після двох наймасштабніших воєн в історії людства перед суспільством постала необхідність об'єднання зусиль світового співтовариства для захисту прийдешніх поколінь від загрози спустошливих конфліктів. Для досягнення цієї мети істотного значення набувало налагодження міжнародного співробітництва в усіх галузях, зокрема й у культурній, науковій та освітній. Розуміючи цей факт, провідні політичні діячі прийняли рішення створити універсальну міжнародну організацію, яка б сприяла розвитку та захисту інтелектуальних галузей діяльності людини. Створення Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) було об'єктивно необхідним і відповідало прагненню народів світу до співробітництва в мирних умовах.

У ст. 1 Статуту ЮНЕСКО записано, що організація ставить своїм завданням «сприяти зміцненню миру і безпеки, допомагаючи співробітництву народів у питаннях освіти, науки і культури в інтересах забезпечення загальної поваги до справедливості,

законності прав і основних свобод, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй для всіх народів» [1].

Створення ЮНЕСКО відбулося за ініціативи Конференції міністрів освіти країн союзників, скликаної в часи війни. На підготовчу конференцію, що відбулася у Лондоні в листопаді 1945 р., Сполучені Штати направили найчисленнішу делегацію і відігравали на ній провідну роль. На розгляд представників 44 країн були подані два проекти статуту майбутньої організації. Перший був підготовлений Конференцією міністрів освіти країн-союзників і враховував різноманітні пропозиції національних урядів, деяких організацій та інститутів, а другий проект під назвою «Конституція Організації ООН з питань інтелектуального співробітництва» подала французька делегація.

Лондонська конференція проходила під впливом того факту, що 24 жовтня того ж року був затверджений Статут Організації Об'єднаних Націй, який передбачав утворення «спеціалізованих установ ООН» (ст. 57) [2, с. 224].

16 листопада 1945 р. представники 37 держав підписали у Лондоні Статут ЮНЕСКО. У його преамбулі – ще під враженням злочинів фашизму проти людства – держави, які підписали договір, заявляли, що «оскільки думки про війну народжуються з умонастроїв людей, у їх свідомості слід укореняти ідею захисту миру». Ця провідна ідея, ідеал висловлює прагнення і сподівання виховати культурну, освічену і дружню людину, щоб зробити основні передумови задля зміцнення миру в усьому світі [1].

Статут Організації ООН з питань освіти, науки та культури, ратифікований 20 країнами, офіційно набрав чинності 4 листопада 1946 р. Головною метою ЮНЕСКО було проголошено сприяння миру і безпеці у світі за допомогою співробітництва між народами в галузі освіти, науки, культури та комунікації. Цей політичний імператив – сприяння миру і взаєморозумінню між народами, – визначив усю подальшу історію ЮНЕСКО.

Відповідно до статей 57 і 63 Статуту ООН, договір, укладений ЮНЕСКО з Економічною та соціальною радою про статус цієї спеціалізованої установи ООН, затверджено Генеральною Асамблеєю ООН 14 грудня 1946 р.

З самого початку виникла широка дискусія щодо статусу ЮНЕСКО. Сам факт надання питанню забезпечення миру і стабільності характеру імперативності в діяльності ЮНЕСКО є результатом напруженої боротьби двох підходів щодо її змісту. Активна дискусія була розгорнута навколо головного питання: чи повинна нова організація ставити перед собою завдання, співрозмірні з глобальними проблемами сучасності, і тим самим втручатися у сферу політичних та ідеологічних суперечок, чи з метою запобігання надмірній політизації їй слід обмежитися роллю Міжнародної організації праці в інтелектуальній галузі, тобто бути лише технічним посередником.

Обидва альтернативні підходи були не позбавлені недоліків і могли призвести, з одного боку, до блокування конструктивних каналів розвитку організації, з іншого – до нічим не обґрунтованого ослаблення, зведення її до рангу академічного клубу. Обоє цих загроз можна було уникнути, максимально наблизивши її статус майбутньої організації до неурядової і тим самим зменшивши її залежність від офіційних позицій держав.

Дискусія з приводу засад обрання Виконавчої ради тривала досить довго і припинилася лише в Монтевідео в 1954 р. на 8-й сесії Генеральної конференції, коли було остаточно вирішено, що кожний член Ради «представляє уряд тієї держави, громадянином якої він є» і що тільки делегат, кандидатура якого була запропонована відповідним урядом, може бути висунутим до виборів у Виконавчу раду.

Передбачалося, що діяльність ЮНЕСКО буде охоплювати широке коло питань, а саме:

- ліквідація неграмотності і дискримінації у природничо-технічній освіті;
- сприяння підготовці кваліфікованих кадрів;
- вивчення національних культур;
- проблеми океанографії, біосфери, геології, соціальних наук, інформації та ін. [1].

У перші роки існування ЮНЕСКО ні СРСР, ні його союзні республіки-засновниці ООН (Українська і Білоруська РСР) не входили до згаданої міжнародної організації у справах освіти, науки і культури. У 1945 р. Радянський Союз тричі запрошували взяти участь у конференції зі створення цієї організації. Однак СРСР відмовився від участі.

Формально радянський уряд пояснював свою неучасть порушенням західними урядами процедури створення ЮНЕСКО, адже за ст. 59 ООН спочатку мала бути скликана Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП). І не британський уряд, а вже ЕКОСОП як головний координаційний орган ООН повинна була ініціювати скликання установчої конференції ЮНЕСКО, розглянути всі організаційні питання проведення заходу. Радянська дипломатія вказувала на те, що весь характер створеної організації «має відбиток не міжнародного, а скоріш британського почину» і слугує «для збереження та поширення впливу буржуазних держав» [3, с. 35-36].

Водночас справа була, звичайно, не в міжнародно-правовій казуїстиці. Йосип Сталін був від самого початку проти вступу в організацію, яка мала намір культивувати зв'язки з інтелектуальною елітою його країни. Захист позакласових загальнолюдських цінностей, вільний обмін ідеями й обмін знаннями розглядалися як загроза існуючому тоталітарному режиму. В. М. Молотову приписують такі слова по відношенню до ЮНЕСКО: «Ми не можемо допустити, щоб англо-американські шпигуни вільно розгулювали по нашій країні» [4, с. 149].

Більшість членів ЮНЕСКО, як і самого ООН, підтримували позицію західних країн. Після початку Корейської війни Сталін вважав, що цю «американську організацію» необхідно ліквідувати. Більше того, у 1952 р. радянський лідер обговорював з головою уряду КНР Чжоу Еньлаєм наміри створення «Азійської ООН» і «Європейської ООН», які б стали протиположними ООН і поклали край впливу американців. В таких умовах про співпрацю з ЮНЕСКО не могло бути й мови.

Наприкінці 1952 – на початку 1953 рр. під тиском Москви з ЮНЕСКО вийшли навіть її первісні члени Польща і Чехословаччина, а також Угорщина, яка там перебувала з 1948 р. [5, с. 176]

Ситуація суттєво змінилася після смерті Йосипа Сталіна. Прихід до влади Микити Хрущова змінив підходи СРСР до зовнішньої політики. Радянський уряд хотів зіграти на антивоєнних настроях в Європі, використати ЮНЕСКО з метою пропаганди культурних і освітніх досягнень соціалізму. Населення капіталістичних країн мало перестати боятися СРСР. Це повинно було позбавити підтримки антикомуністичну політику урядів західних країн. Членство в ЮНЕСКО відкривало шлях до «народної дипломатії», дозволяло зменшити напругу і конфронтацію у відносинах з капіталістичним світом.

У результаті в 1954 р. Радянський Союз, а також Українська і Білоруська РСР стали повноправними членами ЮНЕСКО. Того ж року своє членство в організації поновили соціалістичні союзники СРСР: Польща, Угорщина, Чехословаччина.

Отже, перше десятиліття існування ЮНЕСКО характеризувалися неоднозначним ставленням країн соціалістичного табору до організації, що пояснювалося глобальним ідеологічним протистоянням двох систем на тлі холодної війни. Перехід СРСР від сталінської стратегії ігнорування до намірів перетворити ЮНЕСКО на інструмент свого впливу в світі призвів до зміни розподілу сил і протистояння вже всередині цього об'єднання. Вхідження відразу цілої групи соціалістичних країн в організацію відразу підвищило її авторитет, однак водночас викликали гостру політизацію ЮНЕСКО.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_014#Text.
2. Бруз В. С. Статут ООН // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Л. В. Губерський (голова). Київ : Знання України, 2004. Т. 2 : М – Я. 797 с.
3. Свила С. Ф. Деятельность Белорусской ССР в ЮНЕСКО (1954-1964 гг.). Минск: БГУ, 2013. 463 с.

4. Федотов М. А. Советский Союз в ЮНЕСКО // ЮНЕСКО. Цели, структуры, деятельность. Хроника, цифры, факты. Москва : Рудомино, 2002. С. 148-149.
5. Израэлян В. Л. У истоков Организации Объединенных Наций // Международная жизнь. 2005. № 7-8. С. 170-176.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПЕРЕГОНІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Лобко Н. В.

*к.і.н., доцент, доцент кафедри історії
Сумського державного університету*

Мешканці Західної України познайомилися з виборчими перегонами в середині ХІХ століття. Одним із наслідків «Весни народів» було отримання селянами права приймати участь в виборах до крайових сеймів Галичини та Буковини.

Тогочасна виборча система являла собою досить складний механізм. Виборче законодавство як до австрійського парламенту, так і до сейму Галичини та Буковини, встановлювало нерівномірне та непропорційне співвідношення депутатських мандатів від різних верств населення. Вона формувалися на основі виборів у чотирьох куріях.

Перша курія об'єднувала великих землевласників, які платили не менше ніж 100 золотих римських податку. Друга – купців і фабрикантів; третя – мешканців великих міст, четверта – сільські громади й містечка. Єпископи та ректори університетів свої мандати до сейму отримували автоматично.

«Ординація» передбачала для перших трьох курій пряме голосування, а великі землевласники могли голосувати навіть через довірених осіб. Та найцікавішою була виборча система для сільської курії, від якої й балотувалися українські кандидати. Тут вибори були двоступеневими. Спершу селяни обирали так званих правиборців, які потім під час виборів у повітах голосували за послів. Жінок та зубожілих селян не допускали до дільниць.

Перед тим як розглянути методи боротьби за голос виборця, слід зазначити, що особливістю політичного життя на західноукраїнських землях у складі Австро - Угорської імперії було те, що у політичному житті Галичини домінувала польська еліта. Тому саме адміністрація, яка була в руках польської шляхти під час виборів чинила різні зловживання.

Процес голосування відбувався відкрито і в усній формі, оскільки багато галичан були неписьменними. Голосували не у кабінці, а треба було стати перед комісією і сказати